

Akademie výtvarných umění v Praze
Studijní program Výtvarná umění
Ateliér malířství I /škola Roberta Šalandy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**STUDIE PSYCHOLOGICKÝCH PORTRÉTŮ V KONTEXTU
DNEŠNÍ DOBY
STUDY OF PSYCHOLOGICAL PORTRAITS IN CONTEXT OF
CONTEMPORARY ERA**

Vypracovala: Milada Hejdová, DiS.
Vedoucí diplomové práce: MgA. Robert Šalanda
Oponent diplomové práce: MgA. Miroslav Šisler

Akademický rok 2020/2021

Studie psychologických portrétů v kontextu dnešní doby

Tématem, kterým se ve své diplomové práci zabývám, je studie psychologických portrétů. V širším pohledu se ve své práci zaobírám identitou dnešního člověka a jeho potřebou začlenění se do společnosti, nebo naopak jeho vyčlenění – ať už dobrovolné, či ne.

Pro člověka, jakožto společenského tvora, je přirozené se pohybovat v menších či větších komunitách, které ho vědomě i nevědomě velmi ovlivňují. Za celá staletí a tisíciletí se společnost razantně proměňovala a člověk se jí musel přizpůsobovat. Z minulosti víme, že např. změna vladaře, náboženské reformy či války měly na společnost veliký vliv. Mnohé velké dynastie došly do svého největšího vrcholu, kterému ale následoval jejich zánik.

Všechny tyto události, osobní či globální problémy a mnoho dalšího člověka tvarovaly, ve své studii se tedy pokusím reflektovat současného člověka, který je těmito okolnostmi formován.

Při práci mě ovlivňovaly následující myšlenky. Jelikož se nerodíme do místa, které je nedotknuté/čisté, tak jak bylo původně (co se týče jeho jsoucna), ale z minulosti si nese stopu nejrozumnějších vlivů výše zmíněných, a nejen těch, domnívám se, že nejsme tudíž schopni analyzovat a určovat věci kolem nás, zda jsou správné či ne. Ať už jde o otázky morálky, svobody, kultury, atd. To, podle čeho se rozhodujeme je naše libost či nelibost, víra či přesvědčení, ale je toto skutečně určujícím měřítkem? Neměla by být na to vše jasně daná odpověď?

Nedávám zde odpověď na tyto otázky, ale snažím se zprostředkovat jakýsi odstup, který nás může k odpovědím na ně navést. Podobnými souvislostmi, tedy oproštěním se od současného, se zabýval už Sigmund Freud, např. v otázkách určování budoucnosti kultury (Freud, S. Budoucnost jedné iluze, Volná myšlenka, 1929).

Mou snahou je zprostředkovat divákovi jakýsi náhled rozkladu lidské duše, která je tvarována společností a vším, čím si člověk během života prochází, ať už skrze portrét či věci, které člověka obklopují nebo věcmi, které jsou jakýmsi mementem projevu jeho emočního vypětí. Inspirací mi je dění ve světě, lidská společnost, lidé na ulici, psychické poruchy lidí a další. Finální vizualizace se sice z části od těchto myšlenek posunula jiným směrem, jádro ale zůstalo zachováno.

Usilovala jsem, aby jednotlivá díla sama o sobě tyto záměry vyjadřovala; teprve ale jako celek se doplňují a navzájem dokreslují tento komplex myšlenek.

Co si představuji pod pojmem psychologický portrét v kontextu dnešní doby?

Tento pojem lze chápat vícero způsoby. Původní myšlenka při psaní tématu byla uchopit psychologický portrét v kontextu dnešní doby následujícím způsobem:

Původní myšlenkou zpracování tohoto tématu bylo použít jako nástroj nebo maketu obraz známého umělce či přímo jeho portrét, ať už fotografii či výtvarné zpracování portrétního umělce, na který jsem chtěla „nasadit“ novodobou tvář dnešního člověka - tím jsou myšleny psychické stavy či poruchy člověka - vyhořelost, ztráta identity, schizofrenie, atd... Chtěla jsem tím docílit

většího kontrastu, než kdybych psychické stavy zachytila pouze tak, jak se projevují zevně. Vytvořila jsem proto výběr nejznámějších autorů a jejich děl a zmíněnou myšlenku jsem zpracovala digitální formou do šesti obrazů jako fotomontáž. Cílem nebylo prezentovat tehdejšího umělce, ale pouze za pomoci notoricky známé osobnosti a kombinací jeho stylu i díla reflektovat osobnost dnešního člověka, kterého jsem zde chtěla exhibovat skrze transformaci jejich tváře do charakteru dnešní doby.

Tuto variantu jsem po konzultacích dále nerozvíjela, ale vycházela jsem ze zpracování fotomontáže - Monet/bezdomovec, kde se má myšlenka pojmu portrétu přesunula na obecnější úroveň portrétu jako obrazu této společnosti. Ačkoliv jsem nerada opouštěla toto původní zpracování fotomontáže, musím uznat po zpětné reflexi a dalším vývoji, že to byl dobrý krok.

Přišla tedy druhá varianta, kterou jsem nazvala „Lekniny?“. Vycházela jsem převážně z děl Monetových leknínů, kdy jsem vytvořila několik obrazových variant ve skicách olejem na plátně – loďky, most, kosatce, které mají na první dojem vytvářet pocit, že se díváme na něco krásného, romantickou krajinu..., ale při bližším pohledu zjistíme, že se díváme na jezero pokryté odpadky. Byl zde nápad vytvořit větší formáty těchto obrazů. Toto zpracování však nemělo velký úspěch, proto jsem přišla s myšlenkou použití přímo plastových odpadků jako média pro zpracování tématu. Tím vznikla další varianta, ve které jsem se snažila nabýt stejného dojmu, že se díváme na krásu, jen opačným způsobem. Díváme se na odpadky, ale z jiné vzdálenosti máme pocit, že se díváme na výřez obrazu Monetových leknínů. Podobným způsobem byl vytvořen další obraz Ofélie, který byl tvořen kombinací olejomalby na plátně a lepenými plastovými odpadky, a to celé na desce – opět zde byla snaha poukázat na kontrast mezi křehkostí okamžiku a realitou odpadků v přírodě. V tomto pojetí jsem se cítila velmi dobře, nicméně spokojenost byla spíše na mé straně, což ve mně vyvolalo nutkání pohnout se jiným směrem, jelikož netvořím pouze pro sebe, ale i pro pozorovatele.

Rozhodla jsem se toto téma tedy pojmout jinak, zachytit člověka v prostoru – v chaosu dění města, kde se postava ohlíží. Ohlédnutí pro mě symbolizuje dvě roviny. První, kdy se postava snaží ohlédnout po něčem, co ztrácí (inspirace zde byl příběh s biblickou Lotovou ženou), ale ve druhé rovině může znamenat zahlédnutí nějaké naděje v prostoru stahujícího chaosu. Vliv na mou tvorbu neměl jen obsah, ale i forma, která se neustále měnila a nepoddajně mění, jako by byla živá. Dále jsem v myšlence člověka a prostoru tvořila další práce, kde se měnil styl i technika - akryl a fix. V této variantě jsou postavy se závojem, kde je několik rovin rozdělení či spojení, dále postava ženy, která je s prostorem naopak spjatá.

Během celého procesu jsem se snažila zužitkovat i zkušenosti získané během studií v restaurátorském ateliéru, což mě v mé tvorbě dosti inspirovalo a formovalo. A to především zpočátku, při práci s olejem. Postupně jsem ale od klasických technik - i díky konzultacím v novém ateliéru - přes různé experimenty upouštěla, až jsem nakonec zakotvila ve formě expresivní volné malby akrylem s konturujícím fixem. Oproti předchozím variantám více využívám barvy pozadí i způsobu jejího nanášení na papír atd.

Obsah malby je zaměřen na jedince - rodinného přítele/výborného trumpetistu Jeffa, jehož psychické rozpoložení je velmi proměnlivé. Proto mi je dobrou předlohou pro zkoumání a zpracování, a to zejména co se týče snahy o zachycení jeho nejrozumnějších duševních stavů, tak jak jej vnímám já. Původní myšlenka byla zachytit Jeffa přímo v různých situacích, emocích - jeho hudební nástroj měl sehrávat doprovodnou funkci. Avšak mé vnímání tohoto nástroje – několik jeho zmuchlaných trumpet, které jsme u nás doma na půdě objevily, a které v amoku a padání do nejhlubších temnot Jeff vlastnoručně deformoval - se ale během tvorby změnilo na vnímání tohoto objektu jako Jeffa samotného. Vytvářím tedy obrazy Jeffových trumpet zachycující jeho duševní proměny, ve snaze o vyjádření jeho emocí, nálad a prožitků. Nejde o pouhou fascinaci tímto objektem, ale spíše o snahu pochopení tohoto člověka skrze nástroj, který se stal přijímačem jeho stavů, ať už pozitivních, či negativních, jakoby to byl on sám. Vlastní počátky zájmu o pochopení nitra jedince se objevovaly už od dětství, kdy jsem příliš nesouzněla s tím, že spousta věcí byla přehlížena nebo je lidé brali jako normální věc. Jsem si vědoma, že pojetí tohoto hudebníka spadá spíše do subjektivní roviny, jelikož asi není v silách žádného umělce zachytit dotyčného v jeho skutečných emocích, ale vždy se bude jednat o určitou uměleckou interpretaci.

Jako celek jsme součástí lidské společnosti - společnosti, která je tvořena jednotlivci. Jednotlivec má tedy podíl na jejím směřování. Mým cílem je zachytit tohoto zdánlivě nedůležitého jedince, který stejně jako každý z nás, v sobě určitým způsobem společnost zrcadlí.